

ارتباط سطح محافظه کاری و افشای داوطلبانه سود

از حسابداری شرکتها

www.ketab.ir

تالیف:

سید کاظم سنجری

سرشناسه: سنجری، سید کاظم، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور: ارتباط سطح محافظه کاری و افشای داوطلبانه سود در حسابداری شرکت ها/ تالیف
سید کاظم سنجری.

مشخصات نشر: قم: مارینا، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۸۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۲۱-۹۴-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۹-۱۷۶.

موضوع: سود و زیان شرکت ها - ایران - حسابداری - نمونه پژوهی
Case studies—Accounting—iran—Corporate profits

گزارش های حسابرسی - ایران - نمونه پژوهی
Case Studies—Iran—Auditors' reports

شرکت ها - ایران - امور مالی - نمونه پژوهی
Case studies—Finance—Iran—Corporations

رده بندی کنگره: HG ۴۰۲۸

رده بندی دیویی: ۶۵۸ / ۱۵۵۴۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۰۶۳۳۱

ارتباط سطح محافظه کاری و افشای داوطلبانه

سود در حسابداری شرکت ها

مؤلف: سید کاظم سنجری

ناشر: مارینا

مدیر اجرایی انتشارات: دکتر سهراب جینور

طراح: مالک علیزاده

نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۴۰۰

چاپ: اصیل

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۲۱-۹۴-۴

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

دفتر مرکزی: قم، خیابان سمیه، کوچه ۵، پلاک ۳۱،

تلفن: ۳۷۷۴۷۲۹۴ - ۰۲۵ همراه: ۰۹۱۲۱۵۲۰۲۸۹

انتشارات مارینا

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

مقدمه	۱۱
چارچوب نظری موضوع و مدل مفهومی آن	۱۳
اهمیت موضوع	۱۹

فصل دوم: مروری بر ادبیات موضوع

مقدمه	۲۷
محافظه کاری	۲۸
۱. تعریف محافظه کاری	۲۸
۲. مفهوم محافظه کاری	۲۸
۳. مهم ترین شاخص های محافظه کاری	۳۰
۴. انواع محافظه کاری	۳۲
۵. دلایل محافظه کاری	۳۲
۶. محافظه کاری و پیش بینی سود	۳۷
۷. دقت پیش بینی سود و محافظه کاری	۴۰
۸. دفعات پیش بینی سود و محافظه کاری	۴۱
۹. اعتبار پیش بینی سود و محافظه کاری	۴۲

مقدمه

اطلاعاتی که مدیران در اختیار بازار سرمایه می‌گذارند، همواره منابع مهم اطلاعاتی به شمار می‌روند. برخی از این اطلاعات، برآوردها و پیش‌بینی سودهای آتی شرکت‌ها هستند که در فواصل زمانی مختلف در اختیار بازار سرمایه قرار می‌گیرند؛ به طوری که امروزه پیش‌بینی و افشای مدیریت از سود، مهم‌ترین منبع اطلاعاتی سرمایه‌گذاران و تحلیلگران شمرده می‌شود، ولی چون تهیه و ارائه اطلاعات مالی بر عهده مدیران است و آنان در برآوردها آزادی عمل دارند و می‌توانند قضاوت‌های شخصی خود را در این برآوردها دخالت دهند، این انگیزه در آنها ایجاد می‌شود که با افشای خود، بازار را تحت تأثیر قرار دهند. بازار سرمایه و نقش آن در تخصیص منابع بسیار مهم است. از مهم‌ترین منابع اطلاعات در بازار سرمایه، اطلاعات پیش‌بینی‌هایی است که مدیران شرکت‌ها به بازار عرضه می‌کنند. موارد افشا شده مدیریت، منبع ارزشمند و پنهانی از اطلاعات برای سرمایه‌گذاران تلقی می‌شوند. تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران معمولاً بر اساس اطلاعاتی درباره محیط رقابتی شرکت، چشم‌انداز آتی شرکت و اطلاعات صورت‌های مالی آن شرکت انجام می‌گیرد. مطالعات اخیر حاکی از این مطلب است که سودهای حسابداری، محافظه‌کارانه هستند. به گفته دیگر سودها تمایل دارند اخبار بد (بازده منفی سهام) نسبت به اخبار خوب (بازده مثبت سهام) به موقع‌تر گزارش شوند. ممکن است محافظه کاری با جایگزینی گسترده اطلاعات نامتقارن بین مدیران و ذینفعان، بر استراتژی پیش‌بینی سود تأثیرگذار باشد، محافظه کاری با تسریع در افشای اخبار بد مربوط به

سود، محدوده اطلاعات نامتقارن را کاهش می‌دهد. یکی از راه‌های کاهش اطلاعات نامتقارن بین مدیران و ذینفعان، افزایش در دقت و دفعات پیش‌بینی‌های سود است (اسدی و بیات، ۲۰۱۳۹۳).

از آنجا که محافظه کاری بر بهنگام بودن شناسایی سود تاثیر زیادی دارد. پیش‌بینی‌های سود مسلماً یک کانال برتر نسبت به دیگر افشای عدم سود برای مطلع ساختن سرمایه‌گذاران در مورد سودهای آتی که از گزارش‌های مالی جاری مستثنی شده‌اند، می‌باشد. علاوه بر این، اهمیت پیش‌بینی‌های همراه به طور قابل توجهی در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است. آمار توصیفی نشان می‌دهد که، در اکثر موارد، اولین پیش‌بینی مربوط به درآمد یک سال خاص در زمان اعلام سود سال گذشته منتشر می‌شود. همچنین مدیران به طور نسبتاً زیادی به ترکیب پیش‌بینی با اعلام سود متمایل هستند به طوری که پیش‌بینی‌های همراه در حال حاضر بیشترین استفاده را دارند. عوامل مهم بر این انتخاب هنوز به خوبی درک نشده و در حال حاضر یک رشته تحقیقاتی جالب است. در زمان اعلام درآمد، مدیران با مشوق‌های قوی برای توضیح این که چگونه شیوه‌های حسابداری محافظه کارانه سود جاری را به طور موقت به نفع سودهای آینده پایین می‌آورند؛ مواجه می‌شوند (کارلو و گیلیا، ۲۰۱۵).

با افزودن تنش به حالت مکمل بودن محافظه کاری و افشای داوطلبانه، می‌توان فرض کرد که این دو می‌توانند در واقع جایگزین هم شوند (برای مثال، به منظور کاهش خطر دادرسی). بنابراین سطح بالاتری از محافظه کاری می‌تواند باعث جلوگیری از ترویج افشای داوطلبانه شود. این استدلال جایگزینی برای این مفهوم ارائه می‌دهد که شناسایی به تعویق افتاده و ارائه داوطلبانه سود مکمل یکدیگر هستند.

در این کتاب بررسی خواهد شد که آیا سطح محافظه کاری مشروط حسابداری یک شرکت بر افزایش تمایل مدیر به ترکیب اعلام اجباری سود فعلی با افشای داوطلبانه سود مورد انتظار آینده تاثیری دارد یا خیر؟ تحقیقات گذشته در این خصوص هشدار داده‌اند که عدم بهنگام بودن داشتن سود با ارزش ارتباطی می‌تواند محتوای اطلاعاتی سود گزارش شده را مختل

کند به طوری که کاربران در مورد سود اقتصادی که شناسایی آن به تأخیر افتاده است، آگاهی کافی ندارند.

همچنین بررسی خواهد شد که آیا برای غلبه بر این ریسک خطر، مدیران می‌توانند به طور داوطلبانه دانش خود را در مورد این سود آشکار سازند یا خیر؟ به عبارتی مدیران شرکت‌های محافظه کار انگیزه برای زمان اعلام داوطلبانه اخبار خوب همزمان با اعلام اجباری سود جاری را خواهند داشت تا برای سرمایه‌گذاران گزارش کامل‌تر و شفاف‌تری را ارائه دهند. چنین انگیزه در زمانی که گزارش عملکرد منفی است قوی‌تر عمل می‌کند که احتمال بیشتری در ناامیدی سرمایه‌گذاران دارد.

برای بررسی این فرضیه‌ها به پیش‌بینی مدیریت از سودهایی که در طول زمان اعلامیه سود (یعنی پیش‌بینی همواره) منتشر می‌شود؛ تمرکز خواهد شد. پیش‌بینی‌های همراه زمینه‌های ایده‌آل و مناسبی برای انجام تحقیقات هستند. در کل در این اثر به بررسی ارتباط بین سطح محافظه‌کاری شرکت و تمایل مدیریت به صدور راهنمای سود پرداخته خواهد شد. همچنین نوع خاصی از افشای داوطلبانه به دلیل اینکه محافظه‌کاری با به تأخیر انداختن شناسایی سود در آینده به طور موقت باعث کاهش سود گزارش شده می‌شود، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

چارچوب نظری موضوع و مدل مفهومی آن

افشای داوطلبانه؛ عبارت است از ارائه‌ی اطلاعات مالی و غیرمالی که طبق قانون یا مقررات لزومی به ارائه‌ی آنها به وسیله‌ی شرکت وجود ندارد؛ ولی با تصمیم مدیریت شرکت افشا می‌شود. افشای داوطلبانه و عوامل تعیین‌کننده‌ی آن به عنوان یک زمینه‌ی پژوهشی مهم در گزارش‌گری مالی از سال ۱۹۷۰ میلادی تشخیص داده شد.

مطالعات پیشین بر روی عوامل تعیین‌کننده‌ی افشای داوطلبانه به طور عمده در ایالات متحده آمریکا و دیگر کشورهای توسعه یافته انجام شد. شرکت‌هایی که به صورت داوطلبانه اطلاعاتی ارائه می‌کنند که اجباری برای آن وجود ندارد، تلاش می‌کنند به توقعات فعالان

بازار سرمایه شکل دهند و از این رو به واسطه‌ی افشای اطلاعات اضافی از شرایط معامله با این افراد سود می‌برند (مدهانی^۱، ۲۰۰۹، ۶۵).

نظریه افشای اختیاری بیان می‌دارد که مدیران، در صورت فزونی منافع افشا بر هزینه‌های آن، اطلاعاتی از شرکت را که تحت مدیریت خود دارند، افشا خواهند نمود (هیتزمن و همکاران^۲، ۲۰۱۰، ۱۱۱).

اطلاعات مفید و مربوط که از طریق افشای اختیاری تهیه شده، فرآیند تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران را بهبود می‌بخشد و سایر استفاده‌کنندگان از افشای اطلاعات شرکت را در موقعیت مناسب‌تری برای تخصیص منابع اقتصادی قرار می‌دهد (مدهانی، ۲۰۰۹، ۶۳).

سود، یکی از اقلام مهم و اصلی صورت‌های مالی است که توجه استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی را به خود جلب می‌کند. سود گزارش شده توسط شرکت، مبتنی بر رویدادهای گذشته است اما سرمایه‌گذاران برای تصمیم‌گیری‌های خود علاوه بر اطلاعات ارائه شده از طریق صورت‌های مالی، به اطلاعاتی راجع به آینده شرکت نیاز دارند. از این رو مدیران واحدهای تجاری به پیش‌بینی سود می‌پردازند. سودهای پیش‌بینی شده توسط مدیریت در بسیاری از کشورها در زمره افشای داوطلبانه اطلاعات قرار دارند (خلیفه‌سلطانی و احمدی، ۲۰۱۳۹۴، ۲).

افشای داوطلبانه اطلاعات مالی از طریق پیش‌بینی سود، در عصر حاضر اهمیت زیادی یافته است. برای مثال با تشخیص پیش‌بینی داوطلبانه سود در کاهش تقارن اطلاعاتی، کمیسیون بورس و اوراق بهادار (SEC) آمریکا در اوایل سال ۱۹۷۳ برای اولین بار به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس آمریکا اجازه افشای پیش‌بینی‌های سود را داد و دو سال بعد شرکت‌ها را ملزم به انتشار چنین اطلاعاتی کرد. در آوریل سال ۱۹۷۶، این الزام بدلیل مخالفت زیاد، برداشته شد و سرمایه‌گذاران جزء ناچار بودند به تحلیل‌گران اتکا کنند. در سال

۱۳۸۱ بورس اوراق بهادار تهران، طبق بند چ ماده ۵ آیین نامه افشای اطلاعات، شرکت‌ها را مکلف به ارائه پیش‌بینی سود هر سهم در پایان هر سه ماه کرد (ستایش و همکاران، ۱۳۹۱، ۶۶).

تأثیر منفی عدم تقارن اطلاعاتی باعث پیدایش مفهوم‌های جدیدی در زمینه افشای اطلاعات حسابداری شده است؛ یکی از این مفهوم‌ها، که امروزه مورد توجه پژوهشگران بسیاری در عرصه مالی و حسابداری قرار گرفته است، مفهوم محافظه‌کاری می‌باشد. محافظه‌کاری یکی از قراردادهای مهم گزارشگری مالی محسوب می‌شود که باعث کاربرد احتیاط در تشخیص و سنجش درآمد و دارایی‌ها می‌گردد. محافظه‌کاری واکنشی است احتیاطی که در شرایط نبود اطمینان بکار گرفته می‌شود و می‌کوشد نشان دهد که نبود اطمینان و ریسک ذاتی در وضعیت شرکت به قدر کافی، مطرح شده است. به اعتقاد بسیاری از پژوهشگران محافظه‌کاری نقشی اطلاعاتی دارد و در واقع به محافظه‌کاری باید به عنوان نوعی ارسال نشانه از مدیریت به استفاده‌کنندگان نگریست (همان منبع، ۶۶).

باسو^۱ (۱۹۹۷) محافظه‌کاری را گرایش حسابداری به الزام درجه بالاتری از تائیدپذیری برای شناسایی اخبار خوب در مقایسه با میزان تائیدپذیری لازم برای شناسایی اخبار بد تعریف کرده است (کارلو و گیلیا، ۲۰۱۵، ۶).

مفهوم محافظه‌کاری در حسابداری سابقه طولانی دارد، واتز^۲ محافظه‌کاری را اینگونه تعریف کرده است: هیچ سودی را پیش‌بینی نکنید اما همه زیان‌ها را پیش‌بینی کنید. در محیط اطلاعاتی پیرامون یک واحد تجاری، افشای اختیاری اطلاعات مالی در مورد پیش‌بینی سود وجود دارد. این افشای اختیاری در کاهش اطلاعات نامتقارن حائز اهمیت است (هاشمی و خالقی، ۱۳۹۱، ۱۰۶).

به نظر واتس، محافظه‌کاری حسابداری می‌تواند با به تأخیر انداختن شناسایی سود و

^۱-Basu

^۲-Watts

بواسطه الزام قابلیت تائید و اثبات خود در شناسایی سود و دارایی‌ها، رفتار فرصت طلبانه و جانبدارانه مدیر را در بیش‌نمایی سود و دارایی‌ها محدود نماید. هم‌چنین اعتقاد بر آن است که محافظه کاری حسابداری می‌تواند حسابرسان و مدیران واحدهای تجاری را در مقابل دعاوی حقوقی و قضایی علیه آنها، مصون نماید. وی محافظه کاری حسابداری را مکانیزم مؤثری برای رفع تضاد منافع در قراردادهای مختلف میان واحد تجاری و افراد طرف قرارداد آن می‌داند. به عقیده این پژوهش‌گر محافظه کاری بواسطه کم‌نمایی دارایی‌ها و سود، موجب محدود شدن تقسیم سود، پاداش مدیریت و کاهش هزینه‌های نمایندگی مرتبط با آن می‌شود. از این رو محافظه کاری حسابداری را، یکی از مکانیزم‌های موثر در نظریه کارگزاری می‌داند (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۳، ۲۳).

محافظه کاری مشروط به مفهوم شناسایی به موقع‌تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب در سود است. برای مثال، قاعده اقل بهای تمام شده یا ارزش بازار، حذف سرقفلی در پی انجام آزمون کاهش ارزش و شناسایی نامتقارن زیان‌های احتمالی در مقابل سودهای احتمالی، از این نوع هستند. به‌طور کلی، اصول حسابداری شناسایی کاهش یا اخبار بد در باره‌ی موجودی کالا، سرقفلی و زیان‌های احتمالی را ایجاب می‌کنند؛ اما شناسایی، افزایش ناشی از اخبار خوب را منع می‌کنند (پای و همکاران^۱، ۲۰۰۵، ۳).

محافظه کاری مشروط برای اولین بار توسط بانسو (۱۹۹۷) به عنوان جنبه‌ای مهم از محافظه کاری مطرح شد (رایان^۲، ۲۰۰۶، ۵۱۴).

انگیزه اصلی برای محافظه کاری مشروط، خنثی کردن انگیزه‌های مدیران برای گزارشگری اطلاعات حسابداری دارای جانب‌داری رو به بالا، در موقعی که رویدادهای نامناسب اتفاق افتاده است، می‌باشد (بیور و رایان^۳، ۲۰۰۴، ۲).

۱-Pae et al

۲-Ryan

۳-Beaver & Ryan